

Příběhy z dávné historie

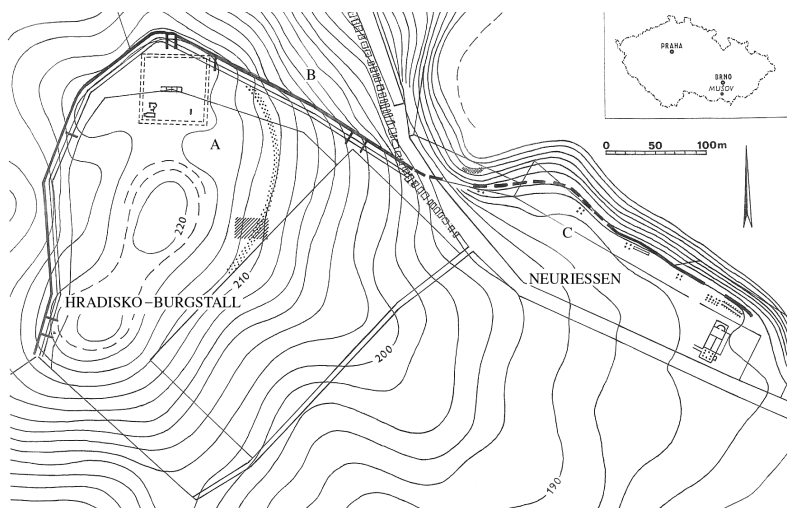
Konec cesty?

MARTA DOČKALOVÁ

Historické souvislosti

Markomanské války, které probíhaly v době vlády římského císaře Marka Aurelia v letech 166–180, představovaly řadu konfliktů v severní části římské říše mezi Římany a germánskými Markomany a Kvády. Z tohoto období je známá mimořádná intenzita římských vojenských zásahů na území severně od Dunaje. Letecké a terénní průzkumy odhalily několik desítek krátkodobých opevnění římské armády na území Moravy, Slovenska a Dolního Rakouska.

První systematický výzkum na Moravě realizoval v letech 1926–1928 profesor Anton Gnirs za finanční podpory tehdejšího prezidenta České republiky T. G. Masaryka. Přítomnost římského vojska byla doložena již v roce 1927 nálezy pozůstatků dvou římských staveb a obytné budovy se čtyřmi místnostmi (21 × 6 m) spolu s komplexem místností (lázně – *balneum*) se zbytky maltové podlahy a podlažního topení (*hypokaustum*). Římské budovy (stanice) jsou dodnes ojedinělými autentickými pozůstatky římských staveb na území České republiky (Obr. 1A).

Obr. 1. A. Plocha výzkumů z let 1926–1928. B. Rozsáhlý opevněný obytný komplex z pobytu římských vojáků. C. Plocha výzkumu z let 1993–1994.

Největší počet římských opevnění byl zjištěn na jižní Moravě při leteckém snímkování v roce 1991 Ing. Miroslavem Bálkem. Jeho objev zcela změnil dosavadní historické vědomosti o přítomnosti římského vojska v moravském prostředí (Obr.1B). V letech 1993–1994 na katastru zaniklé obce Mušov, kde se dnes nachází vodní nádrže Nové Mlýny, probíhal předstihový archeologický výzkum výstavby silniční komunikace (trasa Brno–Mikulov, line Neuriessen, Obr. 1C). Před výstavbou silnice na návrší byl odkryt půdorys rozsáhlé dřevozemní stavby se základovými žlábkami, členitým půdorysem římské stavby s apsidou (Obr. 2) a opevňovacími příkopy (Neuriessen I–VIII).

Obr. 2. Půdorys římské vojenské stavby se studní a apsidou. Foto M. Bálek.

A právě zde byla odkryta, v opevňovacím příkopu Mušov-Neuriessen IV, nečekaně dramatická a tragická událost. Na místě bylo pohřbeno, spíše však vhozeno, 34 jedinců – 8 mužů, 20 žen a 6 dětí. Spolu s nimi bylo v příkopu nalezeno sedm velkých a několik malých zvířat.

Na výšinné poloze Hradiska s dominantním postavením v krajině byl zjištěn i pobyt X. římské legie z doby markomanských válek. Vynikající strategická poloha Římanů ležela na křižovatce důležitých obchodních cest. Z jejího vrcholu bylo možné přehlédnout a ovládnout údolní nivy podél břehů Dyje a Svratky, tehdy hustě osídlené barbarským obyvatelstvem.

Na plochem vrcholku a svazích Hradiska se z doby římské dochovaly dílny na opravu zbraní a výstroje (fabricé), chlebové pece a řada výrobních objektů, dokládající činnosti zaměřené na potřeby vojenských jednotek. Nálezy byly datovány do druhé poloviny 2. století n. l., tedy právě do doby markomanských válek Marka Aurelia.

Archeologický postup

Komplikovaná nálezová situace v příkopu Mušov-Neuriessen byla postupně plošně archeologicky odkrývána ve dvou vrstvách s nálezem kumulace lidských a zvířecích koster (Obr. 3) rozptýlených v délce 15 m, šířce 7,4 metrů, hloubce 3,9 metrů v mohutné vrstvě 80 centimetrů.

Kostrы lidské i zvířecí byly do příkopu chaoticky vhozeny jedna přes druhou, takže se vzájemně překrývaly a proplétaly (Obr. 4). Mezi kostrami ležely izolované kosti, lebky, velké kameny a drobný štěrk. Pohození jedinci muži, ženy i děti leželi na břiše, na zádech nebo na boku s rukama a nohama rozhozenýma nebo rozptýlenýma do všech stran, měli u sebe i ozdoby (bronzová spona, stříbrné esovité záponky) a drobné předměty (např. dva železné klíče u ruky jedné z žen). Podle všeho byli lidé vhozeni do příkopu bez projevů piety, které by měly provázet jednání s mrtvými. Ve stejné vrstvě příkopu ležela pohozená zvířata – tři koně, dvě krávy, dva býci, osel, ovce, kozy, části těl z mulla a pozůstatky z malých domácích zvířat.

Obr. 3. Kumulace lidských a zvířecích koster na dně příkopu.

↓ Obr. 4. Detailní pohled.

Antropologická interpretace

Domněnka, že by 34 osob pohřbených v Mušově zemřelo přirozenou smrtí, byla vyvrácena nálezem četných stop po těžkých zraněních na většině koster, více než polovina nalezených jedinců byla zabita ránou do hlavy.

Z šesti dětí byly dvě velmi malé 3–5 let, tři přibližně ve věku 6–8 let, a jedno dítě mělo 10 let. Ženy byly zastoupeny ve všech věkových kategoriích. Jedna 15letá a sedm dívek 16 až 18 let. Jedna žena měla 21, čtyři ženy mezi 20 až 30 lety, šest žen ve věku 30–40 let a pouze jedna 50–55 let stará. Více než polovina žen ve skupině dosáhla dospělého věku. Nalezení muži byli spíše staršího věku, tři od 35 do 45 let, jeden do 50 let a dva mezi 50 až 60 lety.

Z celkového počtu antropologicky určených jedinců byl zjištěn nepoměr v zastoupení podle pohlaví, převažovaly ženy. Na sedmi z nalezených lebek byl zaznamenán *metopismus* – rozštěp čelní lebeční kosti v důsledku nezarástání švů. (Čelní kost u novorozenců se zakládá jako párová kost, krátce po narození obě dvě části srostou a šev zcela zmizí v dětském věku). Individuálně se může neuzavření švu na čelní kosti zachovat i v dospělosti. Přítomnost přetrvávajících metopický švů u sedmi dospělých jedinců je v tak malé komunitě velmi výjimečná. Jedním z opakujících se znaků byl i výskyt variací vmezeřených lebečních kůstek u mužů i žen. Tato zjištění lze považovat za dědičné epigenetické znaky, které v tak malé skupině mohou být výsledkem příbuzenských vazeb. Epigenetické znaky však pouze naznačují míru pravděpodobnosti genetické příbuznosti.

Zjištěná násilná zranění

Mnohé jistě velmi silné údery smrtelně prorazily lebky (Obr. 5), což dokládají zachovalé otvory, obvykle vejčitého tvaru, velikosti tří až pěti centimetrů. Na některých lebkách byly patrné známky úderů tupým předmětem, které způsobily prohlubeniny a deformace o průměru až několika centimetrů. Dvě lebky žen nesly stopy po zásahu sečných zbraní, jedna z žen byla sřata. Obrysy otvorů a prohlubenin v lebkách dvou žen úzce korespondují s příčným průřezem tvaru seker. Na lebkách žen i mužů byla nalezena kruhová zranění od oštěpů (?) mířených přímo na hlavy, na kostrách dospělých jedinců zůstaly zachovány četné záseky a bodná zranění. K těmto traumatickým poraněním došlo nepochybně ještě za živa a byla natolik vážná, aby mohla být příčinou smrti. U některých koster bylo nalezeno větší množství uhlíků, patrně v době po zabití a deponování do příkopu působil na těla mrtvých oheň, neboť některé kosti nesly stopy opalení. Na dlouhých kostech dětí i dospělých byl zaznamenán ohryz od psů, lze tedy předpokládat, že tyto nálezy nebyly bezprostředně po smrti zakryty.

Všichni pohřbení jedinci byli zabiti nejrůznějšími údery a bez jakéhokoli obřadu naházeni do příkopu, kam dopadli v různých polohách. Celá událost

(jatka) se zřejmě odehrála najednou, vzájemné propletení těl naznačuje, že oběti byly do jámy vrženy – vhozeny současně.

Z chaotického uspořádání kostry lze usoudit, že ten nebo ti, kdo zabíjeli a naházeli své oběti do příkopu, neměli zájem o dodržování nějakého pohřebního obřadu.

Nelze jednoznačně vyloučit ani skutečnost, že útočníky mohli být také místní obyvatelé. Dvě skupiny obyvatel se mohly dostat do potyčky a jedna z nich jasně prohrála. Brutalita, s jakou byli členové této skupiny vyvražďeni, je patrná z poškození lebek. Muži, ženy i děti byli bez rozdílu popravováni mocnými ranami. Můžeme se jen dohadovat, co bylo předmětem sporu.

Obr. 5. Proražená lebka dospělé ženy

Otevřenou zůstává i otázka, k jaké komunitě náleželi mrtví lidé.

Událost mohla být demonstrací síly a moci jedné skupiny zemědělců nad druhou. Na základě uvedených zjištění je možné, že příslušníci římské armády naházeli do příkopu těla lidí i zvířat. Vše se mohlo odehrát v době jejich přítomnosti v těchto místech a ta se shoduje s dobou užívání příkopu. Domněnku potvrzuje skutečnost, že lidské i zvířecí kostry se nalézaly téměř na samotném dně příkopu. Pobití lidé i zvířata mohli být i oběťmi konfliktu barbarů s barbary, který se odehrál v době přítomnosti vojsk nebo krátce po odchodu římských vojsk z Mušova. Odpovídalo by to i vyřizování si účtů mezi různými zájmovými skupinami domácího obyvatelstva, nebo se konflikt týkal skupin pocházejících tímto územím z jiných oblastí? Otázek se naskytá celá řada...

Obdobná situace, poprava barsbarských mužů jinými barbary v přítomnosti římských vojáků, je zobrazena ve scéně LXI na sloupu Marka Aurelia v Římě na Piazza Colona.

Archeologické doklady bojů a násilných akcí v římských táborech nebo v jejich zázemí nejsou ojedinělé. Nacházejí se kostry lidí, někdy i kostry zvířat, případně také katastrofické horizonty se stopami destrukcí a požárů.

Přesně neohraničená zůstává i doba, kdy vlastně v Mušově římská vojska pobývala. Není jednoznačně potvrzeno, že přítomnost římského vojska byla vymezena jen na období markomanských válek, neboť existuje i možnost, že římské oddíly setrvaly na Mušově i po roce 180.

Ne každá cesta končí šťastným návratem, bohužel od nepaměti lidský rod provází války, zabíjení, násilí a vraždy. I dnešní neklidná doba je nám toho tak bolestným a téměř každodenním důkazem. Ozbrojené konflikty, genocidy, náboženské masové vraždy, ideologické války se stále rozrůstají po celém světě.

Příběh z Mušova je jen nepatrný zlomek jedné z tragických událostí, je jen otázkou, kolik takových nesmyslných konců cest lidstvo ještě prožije nebo přežije?

Fotografie autorka.

Redakci Universitas došlo

pokračování ze str 98

Jana Horáková, **Softwarová studia. K proměnám studií nových médií.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-6739-4.

V uplynulých patnácti letech vzrůstal zájem teoretiků nových médií o to, jakým způsobem materialita softwaru ovlivňuje a formuje naši společnost a spoluutváří náš svět. Můžeme proto hovořit o obratu k softwaru v diskurzu studií nových médií. Výrazem této tendence je vznik softwarových studií, která můžeme popsat jako volný soubor výzkumných postupů transformující studia nových médií přibližně od začátku 21. století. Předkládaná publikace popisuje ustavení softwarových studií jako vyústění určitých myšlenkových tendencí v rámci disciplíny studia nových médií (Kittler, Flusser, Manovich, Cramer, Fuller), vymezuje orientační body jejich institucionalizace a představuje základní metodologické přístupy, které jsou definovány ve vztahu k dalším novým subdisciplínám oboru: Kritickým studiím kódu (Critical code studies), Studiím platform (Platform studies) a Zlým mediálními studiím (Evil media studies).

Výstavba a modernizace Fakulty informatiky Masarykovy univerzity ve fotografiích Jiřího Víška a textech Šárky Svobodové. Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7064-6.

Katalog k výstavě fotografií J. Víška *Výstavba a modernizace Fakulty informatiky Masarykovy univerzity* uspořádané v rámci oslav výročí 20 let FI MU. Soubor fotografií z let 2012–2014 slouží jako dokument zachycující etapy stavby od počátků do ukončení v různých ročních obdobích po dobu tří let. Popisné celkové pohledy jsou střídány výtvarnými detaily fotografovanými z nadhledu. Úhel záběru těchto snímků je inspirován moderní fotografií meziválečné doby. Doplnující texty o historii budovy FI ve studii Šárky Svobodové zachycují vliv dvou generací na podobu architektury.

Petr Jelínek, Lubor Kysučan, **Venkov a krajina. Evropská krajina mezi venkovem a městem, mezi antikou a novověkem.** Masarykova univerzita. Brno 2014. ISBN 978-80-210-7127-8.

Publikace se zabývá problematikou krajiny z hlediska její struktury (divočina, přírodě blízká krajina, zemědělská krajina, člověkem narušená krajina) a vývoje. Zvláštní pozornost věnuje rizikům ohrožujícím ekologickou stabilitu a rozmanitost krajiny. Diskutován je rovněž vztah venkovské a městské krajiny z hlediska ekonomického a sociálního vývoje a migrace mezi městem a venkovem jako faktoru podmiňující proměny krajiny. Kniha vyšla také jako e-book.

pokračování na str 107